EVŽEN KOČENDA

Pavel Raszka

Dva životy jednoho malíře

KAROLINUM

Pavel Raszka
Dva životy jednoho malíře

Evžen Kočenda

———

Recenzovali:
Jana Geršlová (Evropská výzkumná univerzita Ostrava)
Josef Tomeš (Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky)

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2025
Redakce Jan Havlíček
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

Tato monografie vznikla v rámci systému podpory fakultních monografií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy.

© Univerzita Karlova, 2025
© Evžen Kočenda, 2025

ISBN 978-80-246-6042-4
ISBN 978-80-246-6069-1 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Ludmile, Lindě, Monice a Pavlovi

Obsah

Úvod /9
Dětství /15
Mládí a učení /22
Propletený život /31
Mezi Ostravou a Beskydami /41
Cesta na jih: Benátky a Jugoslávie (1935) /49
Paříž (1937) /65
Berlín (1938) /75
Dům v horách /81
Válka /89
Po válce /105
Zamotané období /109
Přechody /115
Padesátá léta /121
Soud /138
Stále se něco děje /147
1968 /156
A dál křížem krážem /163
Životní bilance /171
Barvy & spol. /179
Poslední obraz /183
Poté… /185
Epilog /189

Přílohy /191

Literatura /210
Seznam vyobrazení v obrazové příloze /220

Úvod

Raszka je polský název malého zpěvného ptáčka, kterému u nás říkáme červenka. Raszka je také polský zastaralý lidový výraz pro hašteřivou ženu, zřejmě odvozený od rachotivých zvuků, jež tento ptáček někdy při zpěvu vydává.[1]

Odhlédneme-li od malých opeřenců, „raszka" je především příjmení našeho skvělého malíře, jímž byl krajinář Pavel Raszka. A tato kniha se snaží dokumentovat jeho životní příběh. Dva životy odkazují na příběh malíře v kontextu ekonomických procesů a hlubokých politických změn. První část spadá do období demokracie a hospodářského rozmachu v období první republiky. Druhá část do období budování socialismu a řízené ekonomiky. Dva životy odrážejí také dvě ženy, s nimiž založil dvě rodiny a které mu byly oporou.

Následující text tak představuje především mikrohistorickou sondu do života osobnosti malíře. Výsledek je pak kombinací tří rovin. Na straně jedné jde o populárně naučnou knihu badatelského dobrodružství s cílem prezentovat osobnost malíře a jeho tvorbu. Činím tak co nejpřesněji, na základě faktů a pramenů, a v souladu s praxí. V knize je tak pouze minimální prostor pro dohady, a pokud existují, pak jsou založeny na reálných podkladech.

---

1) Červenka obecná (*Erithacus rubecula*, polsky „raszka") je drobný šedavý ptáček s červenou náprsenkou(Oliva 2004; WSJP 2007), kterého Česká společnost ornitologická vyhlásila Ptákem roku 2016. Jeho lidové názvy jsou: čermák, čermáček, hudačka, čerkýnka, na Moravě rážka nebo ražka (Vermouzek 2016). Moravské lidové názvy přesně korelují s oficiálním názvem polským a také s regionální jazykovou shodou, kdy „raška je na Valašsku červenka" (Knappová 2002, 9). Spojení výrazu raszka s „hašteřivou ženou" uvádí Moldanová (1983, 189) a rachotivé zvuky popisuje Kotík (1894, 79).

Na straně druhé jsem se snažil zahrnout do příběhu malíře aspekty společenského kontextu. Mikrohistorická sonda je tak propojena nejen s velkými událostmi republikového, a někdy i světového dění, ale také soustavně s hospodářskou situací a politicko-ekonomickým vývojem v zemi během období mnoha destiletí. Tato rovina knihy splňuje požadavky a podmínky vědeckého přístupu, je kompletně postavena na ověřitelných skutečnostech, které propojuje, a doplňuje osobní příběh souvislostmi z širokého záběru odborné literatury. I přesto jsem přesvědčen, že tento aspekt neubírá knize na čtivosti. Ostatně se často snážím odlehčit tuto rovinu knihy uváděním mnoha drobných zajímavých reálií, které umožňují vcítit se do dobové každodennosti.

A za třetí, i když tato kniha není primárně odbornou uměnovědnou monografií, nachází se v ní množství informací, popisů a hodnocení souvisejících s malířovou tvorbou. Přestože mé profesní zázemí spočívá především v oblasti ekonomie, více než čtyři desítky let návštěv galerií a výstav obrazů na šesti světadílech mě mnohému naučily.

V knize jsem se snažil co možná nejpřesněji zrekonstruovat život malíře na základě drobných literárních zmínek, vyprávění pamětníků, pramenů, které mi poskytli či zapůjčili příbuzní malíře – ať už se jedná o cennou korespondenci, rodinné fotografie či zdánlivě bezcenné drobnosti, jako jsou například jízdenky po Evropě. Text tak obsahuje sesbírané a uspořádané prameny, popis životní a profesní dráhy malíře a řadu citací z korespondence či vzpomínek, které ilustrují každodennost a obyčejný život v různých obdobích a zeměpisných lokacích. Ve snaze využít co největšího množství informací se v textu někdy objevují i relativně méně podstatné skutečnosti. Avšak životy jednotlivců nejsou tvořeny jen individuálně zásadními událostmi. Naopak, všední dny se svými každodennostmi jsou v jejich životech zastoupeny daleko častěji. Proto věřím, že i méně podstatné události mají v jejich popisu své místo.

Pavel Raszka se narodil v roce 1907 v Místku do rodiny krejčího. Již jako malý chlapec se rád toulával v přírodě. Brzy začal kreslit a později malovat. Od třinácti let pracoval u svého strýce, slezského malíře Józefa Raszky. Více než dva roky vedl ateliéry profesora Sokiranského v Petřvaldě. Později měl vlastní ateliér v Ostravě. V roce 1933 se oženil s Ludmilou Sedmidubskou, s níž

v roce 1935 cestovali v Itálii a Jugoslávii. V roce 1937 žili nějaký čas v Paříži. Na těchto cestách Raszka vytvořil řadu obrazů. Před druhou světovou válkou Raszka často své obrazy vystavoval a vybudoval si ještě jako mladý malíř pozici úspěšného krajináře.

Krátce před válkou začali Raszkovi se stavbou roubené chalupy v Beskydech a narodila se jim dcera Ludmila. Během války žila Raszkova rodina v domě pod Pustevnami. Několik let po válce došlo mezi Raszkovými k rozchodu. Raszka se poté přestěhoval do Brna a začal žít se Zdenou Kocmanovou, kterou si vzal za ženu v roce 1951. Spolu měli dvě děti, Pavla a Alenu. V padesátých a šedesátých letech Raszka cestoval jen na kratší cesty, převážně do bývalých socialistických zemí.

Během cest stále tvořil. Těžištěm jeho inspirace však zůstávala oblast Beskyd. Vzhledem ke své nekonformitě vůči tehdejšímu režimu nebyl členem oficiálních uměleckých struktur a téměř nevystavoval. Poslední výstava za jeho života se příznačně konala v létě roku 1968. Tvořivý život Pavla Raszky skončil v Brně roku 1979. Jeho díla se přesto dočkala dalších výstav, naposled v rámci dvougenerační výstavy spolu s obrazy jeho vnučky Moniky počátkem roku 2018 v Novoměstské galerii v Praze.

Kniha o malíři je koncipována podle časové osy a je členěna do kapitol, které mapují život, cesty a důležité životní etapy Pavla Raszky na pozadí hospodářského vývoje a politických událostí. Jako podklady mi posloužila relevantní odborná literatura, novinové články, osobní i oficiální korespondence, osobní zápisky, orální a psané vzpomínky členů jeho rodiny a také obchodní a úřední záznamy z cest. Text je doplněn bohatým fotografickým a obrazovým materiálem souvisejícím s popisovanými událostmi.

Při psaní také uvádím konkrétní jména lidí, buď proto, že mi osobně poskytli různé informace vztahující se k životnímu příběhu malíře Raszky, případně jejich jména cituji z různých podkladů a dokumentů v souladu s Občanským zákoníkem (2012). V obrazovém materiálu jsou rovněž četné fotografie osob. Černobílé fotografie pocházejí z osobních archivů obou Raszkových rodin.

Knihu jsem začal psát pod dojmem čiré krásy Raszkových olejomaleb, pastelů, kreseb a akvarelů. Nejprve to bylo nutkání, které se později proměnilo v nutnost. Vzhledem k mé vlastní práci mi psaní šlo pomalu. Pokračoval jsem nesoustavně na různých místech doma i v zahraničí. Všude, kde jsem měl chvíli čas

a odpoutal se od psaní odborných článků, které jsou součástí mé profese, jsem si psal poznámky či dělal rešerše.

Při práci na knize jsem měl štěstí, že se mi dostalo pomoci řady lidí. Chtěl bych jim všem velmi poděkovat!

Nejprve chci poděkovat těm, které s malířem pojí rodinná pouta a v závorce uvádím jejich vzájemný vztah. Ludmila Vystrčilová (dcera) a Linda Uhri (snacha) mi poskytly zásadní a nesmírně cenné informace v podobě svých osobních vzpomínek, bez nichž by tato kniha postrádala důležitý faktor života, jenž dominuje jejímu názvu. Monika Kočendová (vnučka) mi mnohokrát dobře poradila v uměleckých záležitostech popisovaných v knize, pomohla mi s výběrem fotografií a nekonečně trpělivě mi naslouchala, když jsem jí vyprávěl, o čem píši. Hedvika Marie Kočendová (pravnučka) mi pomohla s digitalizací velkého počtu korespondence. Pavel Raszka (vnuk) mi pomohl s množstvím písemných podkladů, digitalizací fotografií a naše debaty při dobrém víně přinesly mnoho zajímavých podnětů, které jsem v knize zúročil. Viktor Veselý (pravnuk) mi dal užitečné připomínky a pomohl mi s doplnění podkladů pro obrazovou přílohu.

Moje maminka Marie Kočendová mi pomohla s datací vzpomínky v epilogu.

Mé poděkování patří také ochotným lidem, kteří mi pomohli nalézt či objasnit různé informace nebo prozkoumat slepé uličky, v nichž se přesné informace nalézt nezdařilo. Mnohdy jsem se také díky nim naučil nové věci, které jsem neznal, nebo mi byli jinak nápomocni při psaní knihy. Jejich pomoci si velmi vážím, a abych nikoho neurazil, uvádím jejich jména abecedně. Kde je to vhodné uvádím v závorce i příslušnou instituci: Ing. Peter Albrecht, Ph.D. (Mendelova univerzita v Brně), Zuzana Bakošová, Andrea Bucella (Porti di Venezia), Alessandro Chiari (Univerzita Karlova), Alberto Chinellato (Comune di Venezia), prof. PhDr. Ing. Antonie Doležalová, Ph.D. (Univerzita Karlova), JUDr. Martin Dostál (advokát, Praha), Mgr. Alena Figarová (Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm), Mgr. Marta Filipová, Ph.D. (Masarykova Univerzita, Brno), Rossella Guerrato (Città metropolitana di Venezia), Mgr. Lenka Chobotová (Státní okresní archiv Nový Jičín), doc. Ing. Svatopluk Kapounek, Ph.D. (Mendelova univerzita v Brně), Mgr. Tomáš Karkoszka (Archiv města Ostravy), Ana Kaznačić Skurić (Pomorski muzej, Dubrovník), Mgr. Karolína Košťálová (Národní knihovna ČR v Praze),

Mgr. Zdeněk Kravar, Ph.D. (Zemský archiv v Opavě), Mgr. Renata Kuprová (Národní archiv ČR, Praha), Mgr. Pavla Machalíková, Ph.D. (Ústav dějin umění AV ČR, Praha), Jacek Nowak (fotograf, Bydgoszcz), Zdeněk Parma, Mgr. Gabriela Pelikánová (Galerie výtvarného umění v Ostravě), Jitka Procházková (Univerzita Karlova), Pavel Raab (Klub historické a vojenské techniky v AČR), Mgr. Tereza Osmančíková, Ph.D., a Ing. Vítězslav Raszka, Ph.D. (Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě), Mgr. Kateřina Sisková a Mgr. Pavlína Szöke (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Milena Michaela Štěpánková (Moravská zemská knihovna v Brně).

Velmi si cením konstruktivních i kritických komentářů a doporučení od oponentů knihy, jimiž byli prof. PhDr. Jana Geršlová, CSc. (Evropská výzkumná univerzita Ostrava), PhDr. Josef Tomeš, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha) a anonymní recenzent v oboru historie umění. Jejich rady mi pomohly zlepšit odbornou úroveň textu.

Na závěr chci poděkovat své ženě Monice, za vše.

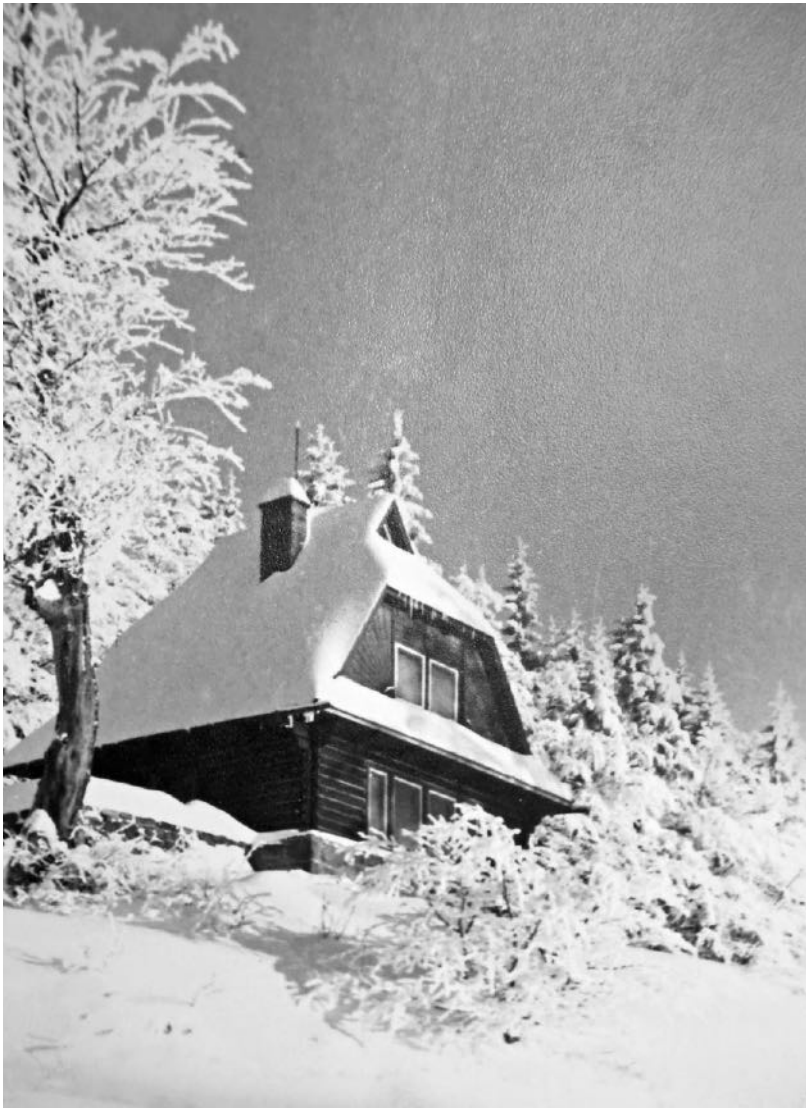

Zasněžená roubená chalupa v Beskydech. Raszkův domov i ateliér.

Dětství

Životní příběh Pavla Raszky se započal 23. dubna 1907, kdy se narodil v Místku, městečku na pomezí Moravy a Slezska v tehdejší Rakousko-uherské monarchii.[2] Jako chlapec prožil první světovou válku a malířem se stal v době První republiky. Maloval během druhé světové války a protektorátu. Pilně tvořil i v temné poválečné době budování „šťastných zítřků" a poslední obrazy namaloval na konci trpkého období normalizace let sedmdesátých. I když děti obvykle nevnímají realitu stejně jako dospělí, Raszka své dětství ve svých zápiscích často popisuje v návaznosti na dění ve světě kolem, protože je psal až jako dospělý. A právě těmito vzpomínkami je dobré začít jeho životní příběh.

Raszkovy zápisky z dětství jsou souborem impresí, jak na malíře v jeho dětském věku asi nejvíce zapůsobily. Začínají ostatně jako vzpomínky, neboť je malíř i takto uvádí: „Vysoko v horách, na kraji lesa stojí chaloupka, červenou střechu má, jak trpaslík stojí a do dálek hledí" (Raszka 1938). Jedná se o chalupu, kterou si později postavil v Beskydech se svou první ženou: „V tom domku je žena, já a můj pes. Je prosinec, venku vítr fičí a poletuje sníh, barvy mizí, stala se změna, krajina vypadá jak bábovka pocukřená" (Raszka 1938)

Tyto zápisky vznikly s největší pravděpodobností v prosinci roku 1938 neboť téhož roku nejspíše započal Raszka se základy stavby roubeného domu v horách. V prosinci 1939 již měli Raszkovi malou jednoměsíční dcerku, ale jelikož „v tom domku je žena, já a můj pes" (Raszka 1938), nejedná se zřejmě o prosinec 1939. Mohou to však být také malířovy imaginace vedoucí k zasazení vzpomínek do barevně neutrálního prostředí, které je tak vděčné na „zimních" obrazech.

---

2) Ke spojení sousedních měst na nynější Frýdek-Místek došlo v roce 1943.

Pavel Raszka při malbě v plenéru. Zimní beskydskou momentku zajímavě doplňuje láhev ve sněhu nalevo od malířových nohou. Může se jednat o láhev s terpentýnem na ředění olejových barev. Vzhledem k chladnému období však může jít také o lahev s nápojem důraznějšího charakteru.

Část Raszkových vzpomínek na dětství je jednou velkou eskapádou drobných či větších malérů. Ze strachu před vesnickým farářem, jemuž později sebral kocoura a přivázaného na prkénko ho pustil po proudu potoka, utekl malý Pavel před začátkem školy z domu. Brzy se však vrátil, přespal v chlívku a druhý den

ráno „hybaj s mámou do školy“ (Raszka 1938). I s ředitelem školy měl problémy, především proto, že mu „přes plot chodil na jablka“ (Raszka 1938). Raszkovi se nevyhnuly ani klasické chlapecké problémy s kouřením, kdy mu pochopitelně bylo velmi špatně a doma dostal pořádný výprask. Problémy měl i se zápalkami, které na louku plnou suchého sena nepatří, neboť, jak napsal, „ono se to všechno chytlo“ a po příchodu domů „matka se ani neptala jen mě řezala“ (Raszka 1938).

Na počátku první světové války se celá Raszkova rodina přestěhovala do města, zřejmě do Místku. Ve svých vzpomínkách Raszka uvedl, že „otec měl tam lepší pracovní podmínky, já zas nové kamarády“ (Raszka 1938). V chlapeckých hrách sám často figuroval jako vůdce tlupy banditů, za asistence psa Rolfa, kterého mu, jak si zapsal, bohužel za čas sebral ras. Raszkův otec narukoval do armády a starost o celou rodinu přebrala jeho žena Anna. Malý Pavel s ní často chodil po okolních vesnicích prosit o jídlo a býval zřejmě úspěšný, neboť „sedláci neradi prodávali; aby se mě zbyli, každý mi něco dal“ (Raszka 1938). Za tíživé ekonomické situace se brzy stal „malým obchodníkem“ a specializoval se na sezónní zboží. Zjara chytal žáby a jejich stehýnka prodával na trhu,[3] řezal pruty vrby jívy, aby prodával první kočičky, a ve vzpomínkách uvedl, že „nejtížejí vydělané peníze byly za jmelí“ (Raszka 1938).

Pavel Raszka měl již od dětství rád přírodu a zvířata, i když co se žab týče, může jít o tvrzení poněkud dvojznačné. Každopádně ve svých vzpomínkách uvedl, že „doma měl jsem zoologickou zahradu, kanárky, čížky, stehlíky, pěnkavy, hýle, křivonosky a závojové sovy, mimo ptáky měl jsem užovku, morčata, bílé myši, kočku, psa Rolfa […] hada měl jsem v dřevěné bedničce […]“ (Raszka, 1938). K tomuto malému zvěřinci je třeba přidat ještě veverku. V této sestavě muselo být u Raszků doma jistě živo, když k malé zoologické zahradě přidáme ještě několik dětí. A nyní je pravá chvíle opustit Raszkovy vzpomínky a představit rodinu, kde vyrůstal.

---

3) Ještě dříve Pavel Raszka chytal na vsi žáby pro potřeby rodiny. V raných vzpomínkách poměrně naturalisticky popisuje, jak na rybníce „žáby chytám, zabíjím, na hromádky ukládám…tak mě to táta učil, zabít, stehýnka odříznout, z kůže stáhnout…“, a poté již „přebírá práci maminka. Napřed je posolí, a hle skáčou jak živé, do mouky zabalí, do růžova usmaží, ta vůně, až se sliny sbíhají“ (Raszka 1938).

Rodiče Pavla Raszky se svými dětmi o Vánocích roku 1915.
Zleva: maminka Anna drží v náručí Emilii, Pavel, Vladislav, Vanda, Anna, Karel, otec Pavel a u něj Greta. Josef a Bronek ještě nejsou na světě.

Pavel Raszka se narodil do početné rodiny s osmi dětmi. Pro jeho životní malířskou dráhu je však důležité začít prarodiči z otcovy strany. Byli to dědeček Pavel Raschka (nar. 18. dubna 1841) a babička Marie roz. Kubiková (nar. 7. srpna 1849).[4] Po svatbě (13. června 1869) se jim narodilo celkem sedm dětí: Susana (1. listopadu 1870), Józef (11. března 1875 – 2. srpna 1929), Pavel (28. června 1877 – 1934), Johan (23. března 1880), Anna (25. února 1883), Jerzy (7. července 1885) a Karel (3. nebo 4. února 1890); u předchozího výčtu je u jmen dětí uvedeno datum narození, případně i úmrtí, pokud jsou mi tato data známa.[5] Z těchto dětí jsou pro malíře Raszku zcela zásadní dvě. Prvním je jeho budoucí otec Pavel Raszka, bez nějž by se nestal člověkem. Druhým je jeho budoucí strýc Józef Raszka, malíř, od něhož se malému Pavlovi dostalo prvního seznámení s malířstvím a bez nějž by se možná nestal malířem.

Vraťme se však k jeho rodičům. Otec, krejčí, Pavel Raszka (28. června 1877 – 1934) a maminka Anna roz. Juřicová (20. června 1886 – 6. prosince 1927) vychovali celkem osm dětí, jež se jmenovali: Karel, Pavel (23. dubna 1907 – 12. srpna 1979), Vladislav (1908–1979), Vanda (29. října 1910), Anna, Greta (10. ledna 1920), Josef a Bronek (Bronislav 1922–1929).

Téměř celá rodina byla zachycena na rodinném portrétu, kde je kromě rodičů přítomno celkem sedm dětí: Pavel, Vladislav, Vanda, Anna, Karel, Greta a Emilie, kterou drží v povijanu maminka Anna. Josef a Bronek ještě nejsou na světě. Tento rodinný portrét z 31. prosince 1915 byl použit jako pohlednice a na jeho zadní straně se dochoval krátký dopis otce Pavla Raszky svému bratru Karlovi (3. nebo 4. února 1890). Otec v něm popsal povšechnou situaci v rodině a sdělil bratru Karlovi, že je vše při starém a všichni jsou zdrávi. Až na nejmladší dcerku Emilii, která v té době byla již několik měsíců nemocná (Dopis PR otec 1915).[6] V žádných dalších rodinných záznamech už ale o Emilii

4) Až do této generace se příjmení psalo podle německé způsobu Raschka. Od další generace se již psalo podle polského způsobu Raszka.

5) U jmen některých příbuzných Pavla Raszky jsou zde i v dalším textu uvedena přesná životopisná data, ale v některých případech nejsou uvedeny ani roky narození či úmrtí. Tyto faktografické mezery jsou zapříčiněny chybějícími údaji, jelikož přesná data se mi nepodařilo zjistit. U žijících osob uvádím v souladu s právní praxí pouze roky narození.

6) V původním textu otec Pavla Raszky píše: „u nas vszystko po starymu i przy

Otec Pavla Raszky sloužící v rakouské armádě jako fotograf v Terstu v roce 1917.

není zmínka, a ani na pozdějších fotografiích se nevyskytuje. Malá Emilie zřejmě podlehla své nemoci. V dopise se také otec Pavla Raszky obával, že bude muset odejít na frontu (Dopis PR otec 1915). Skutečně později do rakouské armády narukoval a v září roku 1917 sloužil jako válečný fotograf (Kriegsfotograf) v Terstu, jak napsal svému bratru Karlovi zároveň s poděková-

zdrowiu aż do najmladszej coreczki Emilie ktora już miesice chora" (Dopis PR otec 1915).

ním za zaslané peníze ve výši 10 korun, které utratil především za kuřivo (Dopis PR otec 1917).[7]

Ze všech Raszkových dětí vztah k malířství projevil kromě Pavla ještě jeho bratr Vladislav. Vzhledem k rodově se opakujícímu jménu Pavel a stejnému příjmení Raszka v případě tří malířů (Józef, Pavel, Vladislav) používám v kontextu dalšího vyprávění samostatné příjmení Raszka či označení malíř (Pavel) Raszka jen pro Pavla Raszku (1907–1979), o němž pojednává tato kniha. Dále upozorňuji, že v přímé linii od malíře Raszky do minulosti se dle dostupných matričních záznamů nevyskytoval žádný mužský potomek jménem Vladimír. Neexistující Vladimír tedy také nikdy nemohl být malířem, ani otcem malíře Raszky, jak se někdy chybně uvádí.

Pavel Raszka si ještě před druhou světovou válkou udělal velmi dobré jméno jako schopný a vnímavý malíř a byl zařazen do tzv. Tomanova slovníku (Toman 1993, 346). Záznamy o něm se pak opakují i v dalších biografických lexikonech výtvarných umělců (Toman a Toman 2000, 346; Malý a Malá 2003, 272), ale nepřinášejí již nové informace.

Doufám, že uvedením předchozích skutečností a dalšími informacemi v následujícím textu také přispěji k vyjasnění mylných a zavádějících informací, které se objevují na webových stránkách galerií a aukčních síní. Chybné informace o jménech a příbuzenských vztazích jednotlivých malířů s příjmením Raszka/Raška se navíc opakují, neboť jednotlivé galerie a aukční síně tyto informace přejímají bez faktické kontroly jejich správnosti a aktualizace. Hned v další kapitole začne být příbuzenský malířský propletenec jasnější.

7) Rakousko-uherská koruna byla vázána na zlato a jeho jeden kilogram představoval 3280 korun. Tato měna byla v platnosti do rozpadu unie Rakousko-Uhersko v roce 1918.

Mládí a učení

Dá se říci, že Raszkovo dětství skončilo dva roky po první světové válce v jeho dvanácti letech. Pak se již jako jinoch vydal na svou celoživotní malířskou dráhu. V Tomanově slovníku se uvádí, že Raszka „od 13 let pracoval u svého strýce, slezského malíře Josefa Raszky“ (Toman 1993, 346). Od roku 1920 měl tedy Raszka příležitost, aby pochytil základy malířského řemesla od někoho, kdo se již delší dobu malířstvím zabýval. Kdo byl jeho strýc?

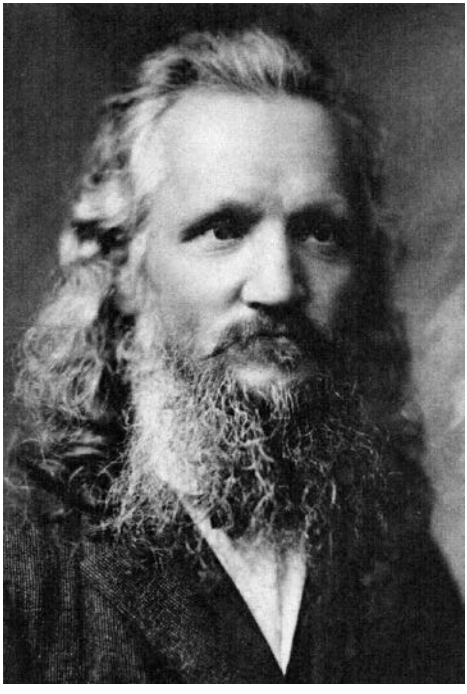

Slezský malíř
Józef Raszka (1875–1929),
strýc malíře Pavla Raszky.

Józef Raszka se narodil roku 1875 ve Slezsku v Bystřici nad Olší v rodině železničáře Pavla Raschky. Již v dětství rád kreslil různé obrázky, ale pro skromné rodinné poměry se po obecné škole vyučil malířem pokojů a pracoval v Těšíně a později ve Fryštátu. Golec a Bojda (1995) uvádějí, že se jako učeň vydal na cesty po celém Rakousku, tzv. Wanderjahre. Byl to tehdejší zvyk mladých učňů, jehož smyslem bylo nabýt zkušeností ve svém řemesle a naučit se jazyky. Jako malířský elév pobýval ve Štýrkém Hradci (Graz), Linci a Vídni. A právě v době svého pobytu ve Vídni „navštěvoval tzv. Kunstschule (obdoba lidové univerzity) a seznámil se se základy malířství, jež mu pomohly v pozdější umělecké tvorbě. Bylo to jediné ‚systematické studium' v jeho životě" (Iwanek 1997, 278). Později působil v Ostravě, v roce 1903 zanechal profese malíře pokojů a věnoval se výlučně malování obrazů a fotografování. Krátký čas byl také učitelem na reálné škole v Těšíně (Golec a Bojda 1995). V roce 1913 zemřela jeho první žena, která mu zanechala tři malé děti, dvě dívky a chlapce.

Po smrti své žena se Józef Raszka „oženil podruhé se svou dávnou přítelkyní z Rakouska" (Iwanek 1997, 278). Byla to Olga Helene Wolfsberger a ke svatbě došlo velmi brzy, dne 5. října

Józef Raszka při malbě v plenéru, spolu s ním jeho první žena a dvě dcery.

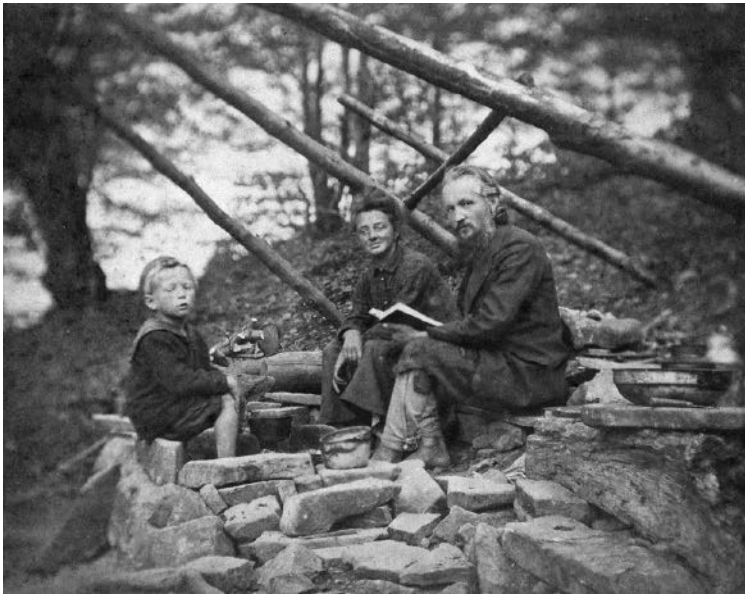

Józef Raszka spolu se svou druhou ženou a synem Romanem.

1913. Poměrně záhy se jim pak narodil syn Roman (nar. 23. července 1914), který se později usadil v Rakousku a žil v Linci.

Na počátku první světové války pobýval Józef Raszka v Bystřici nad Olší u svého strýce a přivydělával si fotografováním vojáků v Bystřici a Jablunkově. Byl rovněž členem klubu amatérských fotografů a autorem inspirativních fotografií z Beskyd (Kaleta 2003). Do armády byl povolán až v roce 1916, odkud ale dezertoval a ukrýval se nedaleko Jablunkova v Beskydech ve vsi Košariská a okolních lesích. Iwanek (1997, 278–279) uvádí, že „přespával v provizorních peleších, jedl zeleninu, kterou mu nosili místní horalé. Bezprostřední kontakt s přírodou způsobil, že začal opovrhovat civilizovanou společností a sebemenší péčí o zevnějšek. Neustálé skrývání a pocit osamění narušily jeho psychickou rovnováhu. V roce 1918 byl zadržen rakouskými četníky a umístěn v psychiatrické léčebně v Opavě". Je ovšem také možné, že duchovně založený a hluboce věřící Józef Raszka natolik odmítal službu v armádě, že narušené duševní zdraví do určité míry předstíral a umístění v psychiatrické léčebně představovalo

jeho cíl. V době jeho zadržení nikdo nevěděl, jak dlouho bude první světová válka ještě trvat.

S touto možností koreluje také skutečnost, že v létě roku 1918 byl z léčebny v Opavě propuštěn a začal se opět záhy věnovat malířství. Spolu s rodinou se usadil právě ve vesnici Košariská, kde se často toulával po horách a pozoroval přírodu. Svého podivínství se však zcela nezbavil. V roce 1919 jeho druhá žena těžce onemocněla, což pro rodinu mimo jiné představovalo značnou finanční zátěž. A zřejmě někdy v této době kolem roku 1920 ke svému strýci přišel Pavel Raszka a začal s ním pracovat. Strýc Józef občas navštěvoval Těšín a Bystřici, aby nakoupil barvy a prodal namalované obrazy. V roce 1924 jeho druhá žena zemřela a z obou manželství mu zůstaly čtyři děti. Józef Raszka se dál toulával po horách, maloval a plánoval soubornou výstavu svých obrazů, kterou ale nikdy nerealizoval (Golec a Bojda 1995). Ve své umělecké práci „byl malířským samoukem a nesvazovala ho žádná pravidla umělecké tvorby. Maloval podle vlastního vkusu krajinky a motivy květin. Portrét neprovozoval vůbec. Maloval akvarely malého formátu […] a olejové barvy používal jen zřídka. Jeho tvorba je lyrická a zádumčivá. Vědomě tíhl k vlastnímu projevu podle hesla ‚maluj, jak vidíš'. Estetická hodnota jeho děl je však nepomíjivá, a způsob, jakým vystihl atmosféru beskydské krajiny, nemá obdoby." (Iwanek 1997, 279) Tématiku čerpal především ze Slezska, které tolik miloval. Známé jsou jeho fresky v Národním domě v Moravské Ostravě, představující panorama Beskyd (Golec a Bojda 1995).

Pavel Raszka byl zřejmě pozorným žákem svého strýce, protože i jeho tvorba zachycující podmanivou krásu Beskyd je vpravdě ojedinělá. A stejně jako strýci Józefovi, tak i Pavlu Raszkovi učarovaly chalupy, salaše a stará stavení. To ostatně uvedl o mnoho let později v rozhovoru pro list *Moravská orlice* (Šimonek 1940).

Až bude Raszka dospělý, bude mít ženu a s ní dceru Ludmilu. Právě autentické vzpomínky jeho dcery v dalším textu často doplní a dokreslí jeho životní příběh. V souvislosti s učednickými léty svého otce Raszkova dcera vzpomíná, že: „od dětství rád maloval, miloval přírodu. […] Jako mladík se učil malovat u svého strýce, v té době známého slezského malíře Josefa Raszky. Ten studoval na akademii ve Vídni a jeho mistr měl šest dcer. Josefa si oblíbil a řekl mu, že až se bude chtít oženit, dá mu jednu

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Pavel Raszka*****.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.